

BİLGİ TOPLUMU EĞİTİM PROGRAMLARI

Hasan Hüseyin ÖZKAN*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, bilgi toplumunda eğitim programlarının gelişim ve değişim sürecini incelemektir. Çalışmada, bilgi toplumu ve özellikleri, eğitim programları ile ilgili görüşler analiz edilmiş, bilgi toplumundaki gelişme ve değişmelerin, eğitim programlarını nasıl etkilediği belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca eğitim programı öğeleri doğrultusunda, bilgi toplumunda eğitim programlarının değişimi üzerinde durulmuş, yeni görüş ve eğilimler tartışmaya açılmış ve bilgi toplumunda eğitim programları değişimi değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi Toplumu, Eğitim, Eğitim Programları

EDUCATION PROGRAMS IN THE INFORMATION SOCIETY

ABSTRACT

The aim of this study is to analyze the improvement and variation process of education programs in information society. Through the analysis of different opinions on education programs, information society and the characteristics of information society, we tried to find out how the improvement and variation in information society affect education programs. Moreover, in accordance with the elements of education program, we focused on the variation of education programs in information society and we set new views and trends for discussion. We tried to evaluate the variation of education programs in information society.

Key words: Information Society, Education, Education Programs.

* Yrd.Doç.Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, 32260-İSPARTA, ozkanhh@tef.sdu.edu.tr

1. Giriş

İnsanlığı etkileyen en önemli değişkenlerden biri sanayi devrimi olurken, diğeri de bilgi toplumu olmuştur. Bilgi toplumunu karakterize eden en önemli unsur, bilgi ve özellikle de bilimsel bilgidir. Sanayi devrimi ile başlayan hızlı değişim ve gelişim, bilgi toplumu ya da bu toplumun çağı olan bilgi çağında da artan bir hızla sürmektedir. Artan bu değişim, toplumu ve bu toplumun insanını değiştirmektedir. Değişen insan, toplumunda sağlıklı ve mutlu bir birey olarak yaşamını sürdürebilmek için o toplumun özelliklerini kazanmalıdır. Bilgi toplumunun temel özelliği bilgi ve özellikle de bilimsel bilgidir. Bu çağın insanı da bilgiyi yaşamının etkin bir ögesi olarak kullanma bilgi ve becerisine sahip olmalıdır.

Bilgi toplumunun; bilginin üretimi için temel kaynak olduğu, bilgi üretimi ve iletiminin yaygınlaştığı, bilgi üretimi ve dağıtımında çalışanların çoğunlukta olduğu, sürekli öğrenme yoluyla değişme ve gelişmenin kaçınılmaz hale geldiği, yeni toplumsal ve ekonomik örgütlenme dönemini işaret ettiği ileri sürülmektedir (Öğüt, 2003). Bilgi çağı, öğrenmeyi herkes için mümkün kılan yeni eğitim teknolojilerinin gelişmesini sağlamaktadır (Reddi, 1991). Ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel alanlarda ve ilişkilerde köklü değişimlere neden olmaktadır (Kaplan, 1991). Buna göre toplumlar, yeryüzünde olup bitenlerden giderek daha çok haberdar olmakta, birbirlerinin eylem ve deneyimlerinden daha çok etkilenmekte, bunları paylaşmakta ve yaymaktadırlar. Bu etkileşim, toplum düzenlerini beklenilenden daha hızlı ve daha çok etkilemekte, toplumun temel özelliklerine göre yaşamlarını organize edemeyen toplumlar, önemli toplumsal sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların başında da eğitilmiş insan gücü sorunu ön plandadır.

Toplumları derinden etkileyen her gelişim döneminde, her toplum eğitilmiş insan gücüne daha fazla önem vermiş, insanına toplumunun ihtiyaç duyduğu nitelikleri kazandıracak eğitim sistemlerini düzenlemiştir. Eğitim sistemlerinin amacına ulaşmasını sağlamada da eğitim programlarını geliştirme çabalarına yoğunlaşmışlardır. Eğitim programları, toplumun ihtiyaç duyduğu insanları yetiştirecek en önemli faaliyet planları olmuş ve her toplum kendine özgü eğitim programları geliştirmiştir.

Bu çalışmada, öncelikle bilgi toplumu ele alınarak tanımı, özellikleri, bilgi toplumu insanında bulunması gereken temel nitelikler ve bilgi toplumu eğitimi incelenecektir. Daha sonra bilgi toplumunun, eğitim programlarını temel öğeleri doğrultusunda nasıl etkilediği ve değerlendirmeleri üzerinde durulacaktır.

2. Yöntem

Bu araştırma, tarama modelinde bir araştırmadır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekli ile betimlemektir. Araştırmaya konu olan olay, birey veya nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Krathwohl, 1993). Bu çalışmada, araştırmayla ilgili teorik kaynaklar incelenerek, var olan durumla ilgili tanımlamalar, yorumlamalar ve değerlendirmeler yapılmıştır.

3. Bilgi Toplumu ve Özellikleri

Toplumlar belirli gelişme kalıplarında gözlenmesine rağmen, her toplum bu süreçleri kendi toplumsal sistem ve yapılanmaları içinde farklı içeriklerle yaşamaktadır. Toplumsal gelişim sürecine baktığımız zaman, batı gelişimine paralel olarak gelişim gösteren, ilkel toplumdan-tarım toplumuna, tarım toplumundan-sanayi toplumuna, sanayi toplumundan-bugünkü toplum yapısına doğru bir gelişim olduğu gözlenmektedir. Bu gelişim sürecinde, sanayi toplumundan sonra tanımlanmaya çalışılan bugünkü topluma, bilgi toplumu ya da sanayi ötesi toplum da denilmektedir.

Sanayi toplumu, buhar makinesinin bulunmasının oluşturduğu teknoloji devrimi ile ortaya çıkan sanayi devriminin yarattığı bir toplum iken, bilgi toplumu ise bilgisayar ve bilişim teknolojileri ile bilgi devriminin ortaya çıkardığı yeni bir toplum yani sanayi sonrası toplum olarak adlandırılmaya çalışılmaktadır. Bu toplum, bilgi ve bilişim teknolojilerinin gelişmesi sonucu ortaya çıkan bilgi sektörünün ve nitelikli insan gücünün önem kazandığı, eğitimin sürekliliğinin ön plana çıktığı, meydana gelen her yeni değişimin toplumu ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel açıdan etkilediği, sanayi toplumu ötesi toplumsal bir gelişim aşaması olarak ele alınmaktadır.

Bilim ve teknolojideki gelişmelerin meydana getirdiği bilgi patlaması ve bilgi teknolojilerinin toplumsal ve ekonomik gelişmeye sundukları imkânlar dikkate alındığında, Toffler'in 'üçüncü dalga' olarak ele aldığı aşamanın 'bilgi çağı', bu dönemin öngördüğü toplumun da "bilgi toplumu" olarak adlandırılması uygun görülmektedir (Özden, 2005). Özden'e göre (2005) bilgi toplumu, bilginin gerçek sermaye ve zenginlik yaratan başlıca kaynak hâline geldiği bir toplumdur. Bilgi toplumu, bilginin temel üretim faktörü olarak değerlendirildiği, bilgi sektöründe etkinlik gösterenlerin, çalışanların çoğunluğunu oluşturduğu ve yaşam boyu öğrenmenin kaçınılmaz hale geldiği, bilgi ve teknoloji tabanlı bir toplumsal ve ekonomik aşamadır (Öğüt, 2003).

Sosyolojik bir kavram olarak ortaya çıkan, sanayi toplumundan sonra gelen, "sanayi ötesi toplum" olarak da ifade edilen en ileri toplumdur. Bilgi toplumu, sorunlarını bilgi aracılığıyla çözebilen toplumdur (Titiz, aktaran:

Ergün, 1996). Demek ki, sorunlarının çözümlenmesinde, bilimsel bilgiyi kullanan toplum, bilgi toplumu haline geliyor.

Bilgi toplumu ve bu toplumunun temel kavramının ifade ettiği bilgi çağı; bilginin üretim için temel kaynak olduğu, bilgi üretimi ve iletiminin yaygınlaştığı, bilgi üretimi ve dağıtımında çalışanların çoğunlukta olduğu, sürekli öğrenme ve bilgilenme yoluyla değişme ve gelişmenin kaçınılmaz hale geldiği, yeni toplumsal ve ekonomik örgütlenme dönemini işaret etmektedir (Öğüt, 2003).

Bilgi toplumu, sanayi devriminden sonra insanlığın etkilendiği ve toplumları şekillendiren en önemli olay olarak nitelendirilebilir. Ayrıca, birçok akademik yayında bilgi toplumunun ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel alanlarda ve ilişkilerde köklü değişimlere yol açacağı ileri sürülmektedir (Kaplan, 1991).

Bütün dünyayı kısa zamanda etkisi altına alan ve sanayi toplumundan oldukça farklılaşan bilgi toplumunun özelliklerini, aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

- Bilgi toplumu bilgi ve insan sermayesine dayanan bir toplumdur.
- Bilgi toplumunun gelişmesinin başlangıcında yer alan teknolojik araçlar bilgisayarlar olmuştur.
- Bilgi toplumunun itici gücü “beyin gücü”dür
- Bilgi toplumunda üretime katılım için, yüksek öğretim görmüş nitelikli insan gücüne ihtiyaç duyulmaktadır.
- Bilgi toplumunun üretim biçimi bilgi ve teknoloji üretimine dayalıdır. Bilgi sektörünün ürünü olarak bilgisayarlar, elektronik araçlar, robotlar, gelişmiş malzeme teknolojileri gündeme gelmektedir.
- Bilgi toplumu bilgi, bilişim ağları, veri bankalarına dayanmaktadır. Bilgi üretilmekte ve anında dünyanın her tarafına yayılmaktadır.
- Sanayi toplumundaki genel eğitimin yerini bilgi toplumunda bireyselleştirilmiş ve sürekli eğitim almaktadır.
- Bilgi toplumu bilgi sektörüne dayanmaktadır. Çünkü sanayi toplumunun tarım, sanayi ve hizmetler sektörünün yanına dördüncü ve en önemli sektörü yani bilgi sektörünü getirmiştir.
- Bilgi toplumu sınırsız bir bilgi kaynağına dayanmaktadır. Bilgi sürekli artmakta ve artan verimler özelliği de içermektedir.
- Bilgi toplumunda daha katılımcı bir demokrasinin söz konusu olacağı düşünülmektedir. Özellikle, bilim ve teknolojinin gelişmesine bağlı olarak “tele-demokrasi” denen değişimin yaşanacağı tahmin edilmektedir.

- Bilgi toplumunun temel bilgisi, kuantum elektronığı, moleküler biyoloji ve çevresel bilimler gibi bilgi alanlarına dayanmaktadır.

Bilgi toplumunun yukarıdaki özellikleri dikkate alındığında, gelişen bilim ve teknolojiyle birlikte hızla gelişen bilgi teknolojileri, bu değişmelere ayak uydurabilecek bir toplum yapısını gerektirmektedir. Bu yapıyı oluşturacak temel değişkenler, temelde sosyal ve ekonomik değişkenler ise de bilgi toplumunun tüm karar birimleri ve kurumlarının yapısını değiştirecektir. Bu yapı içerisinde eğitim sürecinin değişmemesi ise düşünülemez.

4. Bilgi Toplumu ve Eğitim

Toplumların gelişim evrelerini ele aldığımızda, her toplum ve çağın kendine özgü bir bilgi sisteminin olduğunu söyleyebiliriz. Tarım toplumu, tarım kültür ve bilgisine, sanayi toplumu makine ve elektrik motoru bilgi sistemine, din toplumu, dini bilgiye, bilgi toplumu ise makine ve motorlardan başka özellikle kitle iletişim teknolojilerine ve bilgisayar bilgi sistemine vb dayanmaktadır. Buna toplumların yaşam metodolojisi ya da bilgi sistemleri diyebiliriz. Bu tutarlı bilgi sistemleri, yöneten sosyal sistemleri kontrol altında tutmuş ve bu bilgi sistemlerine göre yapılanmalarını sağlamıştır. Toplumların değer verdiği bilgi sistemleri değişince, bireyden-topluma, toplumdan bireye, aile kurumundan-diğer sosyal kurumlara, yönetimden-ekonomiye ve eğitim sistemine, tüm sistemler yeni bilgi sistemine göre düzenlenmektedir.

20. Yüzyılın ortalarında başlayan, özellikle son çeyreğinde yoğunlaşan değişmeler, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda değişmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu değişmeyi sağlayan temel yapı, bilgi toplumunun temel yapısını oluşturan bilgi ve özellikle de bilimsel bilgidir. Bu bilgi sistemi her alanda olduğu gibi eğitimi de önemli ölçüde etkilemekte ve değiştirmektedir. Son yıllarda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çoğu, eğitim sistemlerini geliştirmek amacıyla birçok yenilikler yapmışlardır. Bu yenilikler, sistem düzeyinde reformları, modern kurumlar oluşturma çabalarını, modern öğretim araç ve gereçlerin sağlanmasını, öğretmenlerin mesleki bilgi ve beceri düzeylerinin yükseltilmesini ve okul yönetiminde yenilikler yoluyla, öğretme-öğrenme sürecini geliştirmeye yönelik değişik politika ve uygulamaları kapsamaktadır (Karip, 1996).

Her toplumda, toplumun bilgisine sahip olanlar, toplumlara şekil vermiş ve düzenlemişlerdir. Bunu yapabilmek için de eğitim sistemlerini düzenlemişler, eğitim kurumları aracılığıyla toplumu yeniden düzenleyerek, bu bilginin öğretimini gerçekleştirmişlerdir. Bilginin öğretimini sağlamada da farklı eğitim programları ve yaklaşımları uygulamaya koymuşlardır.

Her toplum, kendine özgü bilgi sistemine sahip olmasına rağmen bilgi toplumu kavramı sadece sanayi toplumundan sonra ortaya çıkan topluma verilmiştir. Sanayi toplumu, sanayi ve sanayide üretilen her türlü mal üzerine dayanıyor, üretilen mallarda pazarlanıyordu. Oysa bilgi toplumunda önemli olan bilgi ve özellikle de bilimsel bilgi olmuştur. Sanayi toplumunun metasının yerini bilgi almış, bilgiye sahip olan toplumlar, bu çağın gücünü elinde bulundurmaya başlamışlardır. Bu bilgiye sahip olmak için de, öncelikle bilgiyi üretmek, işlemek, saklamak, pazarlamak gibi faaliyetler önem kazanmıştır. Önem kazanan bu faaliyetleri, etkinlikle gerçekleştirebilmek için bilim ve teknolojiye, öncelikle de bilişim teknolojilerine, araştırma-incelemeye, eğitim yoluyla önemli yatırımlar yapmışlardır.

Her birey öğrenebilir. Önemli olan bireyin öğrenmesi değil etkili öğrenmeyi gerçekleştirebilmesidir. İçinde bulunduğumuz çağı düşündüğümüzde, var olan bilgi bütünlerini tanımak, ezberlemek, depolamak ve bu bilgileri kullanmak, çağımız toplumu için uygun bir öğrenme biçimi değildir. Çağımızın bilgi yoğunluklu toplumunda, bu bilgiyi nasıl öğrendiğimizin üzerinde yoğunlaşmak önemli olmalıdır. Eski çağ toplumlarında olduğu gibi mevcut bilgiye sahip olmanın ötesinde, özellikle de bu bilginin üretilmesi için “öğrenmenin öğrenilmesi” üzerinde önemle durulmalıdır. Özdemir’in (2000), “geleneksel anlamda, belli bir bilgi stokuna erişmiş insanın yerini, bilgiyi elde etme yöntemlerini bilen insan alacaktır”, Toffler’in, “Geleceğin cahili, okumayan değil, nasıl öğreneceğini bilmeyen kişi olacaktır” (aktaran: Boydak, 2001) sözleri, geleceğin toplumunun en önemli özelliğinin bilgi, bu toplumun insanının en önemli özelliğinin de bu bilgiyi nasıl öğreneceğini bilmek, olacaktır. Bu da “öğrenmenin öğrenilmesi” nin önemini vurgulamaktadır.

Aytaç, (1999) sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş açısından eğitim sürecindeki değişimi, aşağıdaki tablodaki gibi özet bilgiler halinde ifade etmektedir.

Şekil 1
Değişen Eğitim Modeli

Ölçütler	Sanayi Toplumu Eğitim Modeli	Bilgi Toplumu Eğitim Modeli
Öğretmenin Rolü	Her şeyi bilen öğretmen, bilgi aktarıcı, alanında uzman	Yönlendirici, yol gösterici öğretmen
Öğrencinin Rolü	Dinleyici, edilgen, bireysel çalışma	Aktif, işbirliğine dayalı takım çalışması
Yöneticinin Rolü	Yönetim lideri	Öğretim-yönetim lideri
Öğrenme Yöntemi	Sınıfta öğrenme	Kişisel araştırma

Bilgi Toplumu Eğitim Programları

Öğrenme Şekli	Bireysel çalışmayla öğrenme	Takım çalışmasıyla öğrenme
Eğitim Programları	Standart eğitim programları	Değişken eğitim programları
Çalışan Geliştirme	Hizmet-içi eğitim	Örgütsel öğrenme
Başarı Ölçütü	Ezberlenmiş bilgi aktarımının esas alınması	Kavramları çok boyutlu olarak tanımlayabilme

(Aytaç, 1999)

Bilgi toplumunda “öğrenmenin öğrenilmesi” kavramı, “öğrenen birey” kavramını nitelendirmektedir. Öğrenen birey yaratıcı, sorgulayıcı, düşünen ve üretebilen insan özelliklerini ifade eder. Öğrenen bireyin yetiştirilebilmesi, eğitim kurumlarının bilgi toplumundaki rolünü değiştirmiştir. Bilgi toplumunun eğitimi; bilim dünyasının verilerini anlayan, yorumlayan, kullanan, yenilerini ortaya koyan, problem çözme yeteneği kazanmış, yaratıcı ve yenilikçi insanlar yetiştirmeyi temel amaç edinmiş bir eğitimidir. Birey, nasıl öğreneceğini bilirse, kendisi için gerekli bilgilere en uygun yollardan ulaşabilir (Çalık ve Sezgin, 2005). Bilgi toplumuyla birlikte oluşan anlayışta, eğitimde ezberciliğin içi boşalmış, ezbercilik anlamsız ve faydasız bir uğraş haline gelmiştir. Bilimsel bilgi, mutlak gerçekliği yansıtmıyorsa, ezberletilmesinin bir anlamı yoktur (Özden, 2005; Erdoğan, 2005). Bilgi toplumunun dinamikleri doğrultusunda değişen yeni toplumsal yapı, toplumsal yaşamın geleneksel anlayışlarını, yerleşik kurumların yapı ve içeriklerini değiştirdiği gibi eğitim anlayışını da değiştirmiştir. Hesapçıoğlu da bu değişimi, sanayi toplumu eğitimi paradigması ile bilgi toplumu eğitimi paradigması şeklinde karşılaştırmış ve aşağıdaki tablodaki gibi özetlemiştir.

Şekil 2

Sanayi Toplumu Eğitim Paradigması ile Bilgi Toplumu Eğitim Paradigmasının Karşılaştırılması

Sanayi Toplumu Eğitim Paradigması	Bilgi Toplumu Eğitim Paradigması
Sınıflarda yapılan ders	Bireysel araştırma
Pasif özümseme	Çıraklık
Yalnız çalışma	Ekipte öğrenme
Her şeyi bilen öğretmen	Rehber olan öğretmen
Değişmeyen İçerik	Hızla değişen esnek içerik
Homojenlik	Çeşitlilik

(Hesapçıoğlu, 2001)

Şekil1 ve 2 incelendiğinde; karşılaştırma ölçütlerinde farklılıklar olmasına rağmen; bilgi toplumu eğitimi değer yargıları açısından yönetici, öğretmen, öğrenci rollerinde meydana gelen değişimin tamamen benzerlik gösterdiği söylenebilir. Öğrencinin öğrenmesi, öğrenme ortamı ve yöntemleri dikkate alındığında bireysel araştırma, ekiple öğrenme ve işbirliğine dayalı öğrenme gibi aktif öğrenme yaklaşımlarının önem kazandığı ifade edilebilir. Eğitim programları açısından ise sabit, standart bir eğitim programı yerine; esnek ve değişken eğitim programları doğrultusunda, hızla değişen içeriğin önem kazandığı, değerlendirme ölçütü açısından ise ezberlenmiş bilginin başarı ölçütü olarak kabul edilmesi yerine, kavramları çok boyutlu olarak tanıyabilme ve kullanabilme açısından değer kazandığını söyleyebiliriz. Buna göre, bilgi toplumuna geçişte öğrenmede yol gösterici-rehber öğretmen, takım çalışması-araştırmaya dayalı öğrenen öğrenci, öğretim-yönetim liderliğine dayalı yöneticilik, değişken eğitim programları, örgütsel öğrenme, hızla değişen esnek içerik, eğitimde çeşitlilik ve çok boyutlu kavramsal öğrenme gibi ölçütlerin önemli olduğunu söylemek mümkündür.

Ayrıca, bilgi toplumu ile birlikte eğitim sisteminde, kitle eğitiminden-kişiselleşmiş öğretime, tek öğretmenden-çoğulcu öğretime, katı programlardan-esnek programlara, öğretmenin program başlatma ve yönetmesinden-öğrencinin başlatmasına ve grup planlamasına, bağımlı içerikten-bağımsız içeriğe geçiş sağlanmalıdır. Bilgi toplumu eğitimi eğitim yöntemlerinde bireysellik ön plana çıkmalı, bireyin kendi yetenek ve potansiyelini keşfetmesini ve ilgi duyduğu alanlara yönelmesini sağlayan, esnek programlar geliştirilmeli, grup çalışmaları ve bireysel çalışmalarla, geleceğin kalıcı olmayan organizasyonlarına hazırlamalıdır (Genç ve Eryaman, 2007).

5. Bilgi Toplumu İnsanın Özellikleri

Yeni temel bilgi teknolojilerine bağlı olarak gelişen ve nitelikli insan gücü ihtiyacına dayanan, hatta daha da önem kazanan bilgi toplumunun temel girdileri, insan ve bilgidir. Bilgi, anlamlı tek kaynak olarak benimsenmektedir. Çünkü niteliği önemlidir. Bu nitelik ise bilginin ekonomik ve sosyal bir getiriye sahip olmasıyla ifade edilebilir. Bu bilginin oluşumunu sağlayacak ve kullanacak kaynak ise insandır. O halde bilgi toplumu insanının, bilgi toplumun temel özelliklerini yansıtacak bir insan kaynağı olması beklenir. Bilgi toplumunun iletişim altyapısının etkin kullanımı için, insan gücü ve personel altyapısının oluşturulması eğitimi ve buna bağlı olarak da eğitimle kazandırılacak insan özellikleri ön plana çıkacaktır. Bu özelliklere sahip insanlar, bilgi toplumunun değer ve kültürü olacaktır. Doğan (1994) bilgi

toplumu insanında bulunması gereken özellikleri aşağıdaki gibi belirtmektedir. Bilgi toplumu insanı:

- Açık ve etkili olarak düşünebilmeli ve düşündüklerini yazabilmelidir.
- Kendisi, yakın çevresi, toplum ve evren hakkında bilgi edinme konusunda eleştirel bir anlayışa sahip olmalıdır.
- Kişinin yaşamındaki tecrübeleri daha geniş bir çerçevede değerlendirebilmelidir. Bilgi toplumunun insanı kendi kültür ve toplumunun dışındaki değişimlerden habersiz olmak anlamında, “taşralı”, “yerel” ve “içe dönük” olamaz.
- Ahlak ve maneviyatla ilgili konularda düşünmüş olması gerekir.

Herhangi bir bilim konusunda derinliğine bilgiye ulaşması gerekir. Burada kastedilen mesleki yeterlilik ile konusunu iyi bilmek arasındaki düzeydir.

Yukarıdaki maddelere bakıldığında, bilgi toplumu insanının; düşünme ve yazma becerileri gelişmiş, bilgi edinme konusunda eleştirel düşünme gücüne sahip, toplumsal ve kültürel değişimlerden haberdar ve bunları değerlendirebilen, ahlaki ve manevi olarak anlamları sorgulayan, herhangi bir bilim konusunda derinliğine yetişmiş birey özelliklerinin vurgulandığını söyleyebiliriz.

Bilgi toplumunun temel özellikleri ve belirtilen temel nitelikler doğrultusunda, bu toplumun insanının sahip olması gereken temel özellikler, aşağıdaki gibi özetlenebilir.

- Bilginin birikimli olma niteliği ve yaşam boyu öğrenme nedeniyle sürekli kendini geliştirebilme,
- Açık, yapıcı, yaratıcı, yansıtıcı ve eleştirel olarak düşünebilme ve düşündüklerini ifade edebilme,
- Disiplinler arası çalışma yapabilme bilgi ve becerisine sahip olma,
- Bilgiyi paylaşma ve işbirliğine yatkın davranış ve zihniyet yapısına sahip olma,
- Bilgiyi üretme, uygulama ve paylaşma yoluyla her alan ve konuda etkin bir insan olabilme,
- Bireyci davranma yerine, çevresiyle sürekli etkileşim içinde, ekip ruhuna sahip bir insan olma,
- Etkin bir kişiliğin oluşabilmesi için ileri teknolojileri tanıma ve bilgi teknolojilerinden etkinlikle yararlanabilme,

- Herhangi bir alanda derinliğine bilgiye sahip olmanın yanında, diğer disiplin alanlarının bilgisine de asgari oranda sahip olabilme,
- Bilgi toplumu ve bilgi toplumu temel unsurlarının, toplumsal yapıya etkilerini kavrayabilme, bilgi, beceri ve yeteneği gibi temel özelliklere sahip olması gerekir.

6. Bilgi Toplumu Eğitim Programları

Küreselleşme, enformasyon ve hızlı toplumsal değişmelere bağlı olarak gelişen bilgi ve teknolojilerin, eğitim üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu etkenler, eğitim programlarının çeşitlenmesi ve gelişmesine neden olmaktadır. Bunlarla birlikte, eğitim programlarının hızlı değişim ve gelişim göstermesinin nedenlerini aşağıdaki gibi özetlemek mümkün olacaktır. Bilgi toplumunun gelişimine bağlı olarak:

- Nitelikli insan gücüne duyulan ihtiyacın daha da artması,
- Öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerinin farklılaşması,
- Birey ve toplum ihtiyaçları arasında ilişki kurulmasının gereği,
- Bilginin niceliği ve niteliğinin gelişmesi ve yeniden yapılandırılması,
- Gelişen teknolojinin eğitime etkisi ile Web tabanlı öğrenmenin eğitim sistemine getireceği katkı ve sorunlar
 - Bireyselleştirilmiş eğitim ihtiyacının önemi,
 - Yaşam boyu eğitim ve gerekliliği,
 - Bilen ve bildiğini uygulayabilen bireylere duyulan ihtiyaç,
 - Yaratıcı, işbirliği içinde ekip çalışmaları yapabilen ve üretken insanlar yetiştirmenin gereği,
 - Disiplinler arası anahtar becerilerin gelişmesi
 - Yaşantı yoluyla öğrenme eğilimi ve öğrenme yerinin örgün eğitim kurumlarının dışına çıkması,

gibi nedenler eğitim programlarını etkilemekte, eğitim programlarına duyulan ihtiyaç önemli derecede artırmaktadır. Bilgi çağında eğitimin görevini etkinlikle yerine getirebilmesi, ulusal ve uluslararası düzeyde değer kazanabilmesi, uygulanan eğitim programlarıyla doğru orantılı olacaktır.

Bilgi toplumu eğitim programı, “çerçeve program” olmalıdır. Katı, sınırları çizilmiş, esneklikten yoksun olarak tasarlanmış bir eğitim programı, bilgi toplumu insanında bulunan temel nitelikleri kazandırmada yetersiz

kalacaktır. Bilgi çağı toplumunun eğitim programlarının; bilim ve teknolojideki gelişmelere anında cevap verebilen, bireysel farklılıkları dikkate alan, bireyin farklılaşan ilgi ve ihtiyaçları ile toplumsal ihtiyaçları karşılayacak, birey ve toplum ihtiyaçlarını ilişkilendirebilecek nitelikte, esnek bir yapıda tasarlanmış olması gerekir. Böyle bir program, hem öğretmen ve öğrencileri temeldeki öz içeriklere yöneltecek, hem de kültürel gelişim sürecine katılma özgürlüğü verecektir (Hesapçıoğlu, 2001) .

Bilgi toplumu insanı küresel düşünmek zorundadır. Özellikle son yıllarda gündemde olan ve eğitilen insan kaynağına önemli katkılar yaptığı kabul edilen, Yaşam Boyu Öğrenme Programı (Lifelong Learning Programme) çerçevesindeki, Okul Eğitimi (Comenius), Mesleki ve Teknik Eğitim (Erasmus) ve Yetişkin Eğitimi (Grundtvig), Eğitimde Bilişim ve Teknoloji kullanımı (Minerva) ve Avrupa Dillerinin Öğrenilmesi (Lingua) gibi programlar, eğitimindeki kaliteyi artırmak, eğitim programlarının eşdeğerliğini sağlamak, nitelikli insan gücünü artırmak ve Avrupa boyutunu güçlendirmek amacıyla eğitim hareketliliği sağlayan eğitim programları eylemleri olmuştur.

Nitelikli eğitim, öğrenciye; bilgiye ulaşmayı ve bilgiyi üretmeyi öğretmeli ve kendi alanında uluslararası düzeyde rekabet edebilme gücü verebilmelidir. Nitelikli eğitim, eleştirel bakış açısı, sorgulama, olayları çok yönlü değerlendirme gibi düşünme yeterliliği, iletişim ve çağdaş teknolojiyi etkili kullanma bilgi ve becerisi, araştırma-inceleme yeterliliği, bilgiye ulaşma ve kullanma gücü gibi temel niteliklerin kazandırılmasını amaçlamalıdır. Zaten toplumlar, nitelikli eğitim yoluyla bilgi toplumu olabilirler ve küresel süreçteki yerlerini alabilirler. Bilgi toplumunun insanında bulunması gereken bu temel nitelikleri kazandırmada, eğitim süreci önemli bir yer tutacaktır. Eğitim sürecinin etkililiği, eğitim programlarının çağın ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde düzenlenip işe koşulmasıyla mümkündür. Onun için eğitim programlarının; amaçlar, içerik, eğitim durumları ve sınav durumları öğeleriyle yeniden ele alınıp düzenlenmesi ve uygulamaya konulması, eğitim sürecinin etkili olması, bilgi toplumu ve çağına hizmet etmesi açısından önemli olacaktır.

6.1. Bilgi Toplumu Eğitim Programlarının Amaçları

Eğitim programlarının en önemli ögesi eğitim amaçları ögesidir. Amaçlar, yetiştirilmek istenen bireylere, eğitim yoluyla kazandırılabilir, davranış değişikliği olarak tanımlanan özelliklerdir. Eğitim programları, çağın gerektirdiği nitelikleri kazandırmayı amaçlamaktadır. Eğitim programları tasarlanırken içinde yaşanan çağın, toplumun ve bireyin özellikleri dikkate

alınarak tasarlanır. Bu özellikler, eğitim programlarının amaç ögesiyle yansıtılabilir.

Eğitim programlarında yer alacak amaçlar, öğretme-öğrenme faaliyetleri ile ulaşılabilir, bireyin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılayan, eğitim kurumlarının rolünü ve fonksiyonu belirleyen, açık, sade ve anlaşılır özellikler olarak ifade edilmelidir. Ayrıca, programda yer alacak içeriği belirlemeyi ve eğitim durumlarını öğrenci yaşantılarına dönüştürmeyi kolaylaştıran, ölçme ve değerlendirmeye kaynaklık eden davranış değişiklikleri olarak programa yansıtılmalıdır.

Bilgi toplumunun eğitim programları, “öğrenmenin sürekliliği” ilkesine dayalıdır. Bu nedenle bireylere, çok şey öğretmek değil, öğrenme kapasitelerini geliştirmek önemlidir (Özden, 2005). Modern toplumdan, bilgi toplumuna dönüşümde meydana gelen değişim, değişen bireysel ve toplumsal gereksinimleri karşılayacak şekilde eğitim programlarının amaçlarına yansıtılmalıdır. Bilgi toplumu eğitim programları; bilgiyi kullanan ve üreten, yaşam boyu öğrenmeyi kendisine ilke edinen; araştıran, kendisini ve çevresini geliştirmeye çalışan, işbirliği yapabilen, yeniliklere açık, yaratıcı, çok yönlü ve eleştirel düşünen, etkili iletişim kurabilen, sorunların çözümüne katkıda bulunan bireyler yetiştirirlerse amacına hizmet edecektir.

Ayrıca bilgi çağında, küreselleşmeye bağlı olarak kültürlerarası iletişim büyük bir önem kazanmıştır. Kültürlerarası etkili bir iletişim kurabilmek için iletişim becerilerinin geliştirilmesi gerekir. Bunun için eğitim programlarında, anadili etkili kullanma becerisi yanında, en azından bir yabancı dili kullanma becerisi kazandıracak eğitim amaçlarına yer vermelidir. Önemli olan bir yabancı dili “bülül gibi şakıyarak” konuşmak olmasa da bir iş ya da mesleği yapabilecek ve etkili bir iletişim kurabilecek yabancı dil becerisinin geliştirilmesine imkân vermelidir.

6.2. Bilgi Toplumu Eğitim Programlarının İçeriği

Bir eğitim programının amaçları belirlendikten sonra programın diğer öğelerinin belirlenmesine geçilir. Programın amaçları eğitim öğretim faaliyetlerine yön verir ve harekete geçirir. Buna göre, programa hangi konuların alınacağı, bu konuları öğrenilmesini sağlayacak öğrenme-öğretme etkinliklerinin neler olacağı ve sınav durumlarının nasıl yapılacağını belirleyen en önemli öğe amaçlardır. Amaçlardan sonra belirlenen program ögesi içeriktir. İçerik, eğitim programının cevap aradığı sorulardan, “ne öğretelim?” sorusunun cevabıdır. Sönmez (2001) içeriği, hedef davranışları kazandıracak şekilde ünite ve konuların düzenlenmesidir, şeklinde tanımlayarak; bir içerik, hedef davranışlarla

tutarlı, çağdaş, bilimsel, sanatsal ve felsefi bilgi ile donanık, öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine uygun, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora, bilinenden bilinmeyene, kendi içinde mantıklı olarak tutarlı ve birbirinin ön koşulu olacak şekilde düzenlenmelidir, şeklinde ele almaktadır.

Eğitim programlarında yer alacak içerik; öğrenciye göre değer kazanan, olayları derinliğine anlamayı ve eleştirel düşünmeyi sağlayan, öğrenmenin öğrenilmesini gerçekleştiren, bireyi her yönüyle geliştiren, bireyin tüm zekâ alanlarını dikkate alan, etkileşimli bir içerik olma niteliği taşımalıdır. Bugün güçlü olmanın belirleyicisi, bilgiyi depolamak değil, onu kullanmak ve ondan yeni bilgi üretme kapasitesine sahip olmaktır (Özden, 2005). Bilgi toplumunun temel kaynaklarından birinin bilimsel bilgi olduğunu düşünüldüğünde, programın içeriğinin de özellikle bilimsel bilgi üretme alt yapısına sahip olması gerekir. Çünkü bilgi toplumunun üretim ve servet aracı makine değil, bilimsel bilgiyi üretmek ve pazarlamak olacaktır.

Geleneksel anlamıyla öğretim, programlarda yer alan bilgiyi ezberlemek, depolamak ve özellikle sınavlarda yöneltilen soruları çözmek şeklinde uygulanmakta, düşünen, üreten ve problem çözme yeteneğinden yoksun bir birey yetiştirmektedir. Eğitim programlarında yer alacak içeriğin düşünme yetenekleri gelişmiş, sahip olduğu bilgiyi kullanan ve uygulamaya koyan, okuduğunu anlayarak, anladığını analitik bir yaklaşımla anlatabilen bireyler olarak yetişmesini sağlayan bir içerik olması gerekir. Bilgi toplumunda, etkili bir eğitim programının oluşturulabilmesi amacıyla, sürekli eğitim anlayışından hareketle, yaşam boyu öğrenmenin gerçekleşmesi için öğrencilerin, yaşamda ihtiyaç duyacağı temel bilgi ve becerilere öncelik verilmelidir.

6.3. Bilgi Toplumu Eğitim Programları Eğitim Durumları

Eğitim programlarında meydana gelen değişimin, bilgi toplumunun dönüşüm ve değişimine paralel olarak değişmesi ve birbirini destekleyici yapıda olması gerekir. Bilgi toplumu eğitim programında yer alan hedefler ve buna bağlı içerikle birlikte, eğitim durumları da değişmiş olacaktır. Amaçlarda belirtilen özellikleri öğrenci davranışına dönüştürecek olan program ögesi, öğretme-öğrenme süreçleri yani eğitim durumlarıdır. Eğitim durumları, öğrencilere istenilen davranışların kazandırılmasını sağlayan eğitim yaşantılarının düzenlenmesidir (Demirel, 2000). Eğitim durumları, Bilgi toplumunun bireylerini yetiştirmek için; düşünen, bilgi üreten, öğrenirken sorgulayan, olayları basit sebep-sonuç ilişkisinin dışında çok yönlü bir bakışla irdeleyen, yaratıcı, kendisine güvenli insanların yetişebileceği eğitim ortamlarının düzenlenmesi gerekmektedir (Oktay, 2001). Eğitim durumlarında,

öğrencilere istendik davranışların kazandırılması için; amaç, içerik, yöntem ve teknikler, araç ve gereçler düzenlenip işe koşularak; ipucu verme, pekiştirme, öğrenci katılımı sağlama ve dönüt-düzeltilme etkinlikleri gerçekleştirilir (Sönmez,1999). Eğitim durumlarında, öğrenci ve öğretim elemanlarının birlikte ve bireysel olarak gerçekleştirecekleri etkinlikler, bilgi toplumu eğitimi amaçlarının kazanılmasına hizmet edebildiği oranda değer taşır. Bu nedenle, öğrencileri programın merkezinde tutabilmek için hedeflerle tutarlı öğrenci merkezli etkinliklerin seçilip, öğrenci yaşantısına dönüştürülmesi gerekecektir. Çünkü öğrenci yaşantılarına dönük etkinlikler öğrenciler için ilginç olacaktır. Ayrıca etkileşimli ortamlar, öğrenme ortamlarının çeşitliliğini arttırabilecektir.

Eğitim durumlarının temel ögesi öğrencidir. Öğrenciler, demokratik bir sınıf ortamında yaşam boyu kullanacakları bilgilerini oluştururlar. Eğitim durumları öyle düzenlemelidir ki, öğrencileri öğrenmeye motive etmeli ve ilginç bir öğrenme ortamında, anlamlı ve keşfederek öğrenmeyi yaşamalı, öğrenme ilkelerine uygun olarak öğrenebilmelidir. Eğitim durumları bilginin aktarıldığı bir düzenleme olmamalı, öğrenmenin öğrencinin entelektüel etkinlikleriyle sağlandığı, sorgulamaların ve araştırmalarının yapıldığı, düşünme, sorun çözme ve öğrenme becerilerinin geliştirildiği bir süreç olarak özel bir iletişim biçimi benimsenmelidir. Özellikle bu süreç öğretmen ve öğrencilerin birlikte karar verdiği eğitim yaşantıları süreci olmalıdır.

Eğitim durumlarında, öğrenci; yüksek düzeyde güdülenmeli, anlamlı biçimde öğrenmeli, öğrenme amacının önemini kavrayabilmelidir. Öğretmen, öğrenme coşkusuyla öğrenciye örnek olmalı, öğrenmeyi zevkli kılmalı, bireysel ihtiyaç ve farklılıkları dikkate almalı ve öğrenci başarısını değerlendirmek için uygun teknikler kullanmalıdır (Ediger, 2001). Bilginin yeniden kavramsallaşmasına bağlı olarak, Öğretim sürecinde yeni eğitim teknolojileri etkili bir biçimde kullanılmalı, bilginin pasif bir biçimde alıcısı değil; öğrenenin kavramları kendisinin yapılandığı etkin bir süreç olmalıdır. Bilgi toplumu eğitim anlayışı, öğretmenlerin rolünü bilginin yapılandırıcıları ve koruyucuları olarak değiştirmiştir (Bridges, 2000). Çağdaş eğitim anlayışında öğretmen, sorulan soruları cevaplayan öğretmen rolünden çıkmış, öğrencilerin kendi kendilerini teşvik eden, danışman, rehber konumuna duruma gelmiştir.

Bilgi toplumunda birey, “**öğrenmenin sürekliliği**”, “**yaşam boyu öğrenme**” ve “**öğrenmenin öğrenilmesi**” gibi kavramlarla; kendisine sunulan bilgiyi alan değil, içinde yaşadığı çağın problemlerini etkinlikle çözen, ekip çalışmaları yapabilen, işbirlikli öğrenme gibi aktif öğrenme yöntem ve tekniklerini kullanan, çalışmalarını üzerinde yaratıcı düşünen ve düşündüğünü ifade edebilen, bilgiyi üretme yeteneğini geliştiren ve bunu kullanan bir birey olarak “**öğrenen**” rolünü yerine getirebilmesi için eğitim durumları

düzenlemesine ihtiyaç duyacaktır. Bu nedenle, bilgi toplumuyla zirve seviyesini yakalayan bilgisayarlar ve etkileşimli teknolojiler, öğretme-öğrenme durumuyla ilgili her yeni çalışmayı destekleyici nitelikte kullanılmalıdır. Eğitim durumlarında öğrencilerin yapması gereken çalışmaların niteliğini artıran, öğrenci katılımına dayalı etkinliklerinin özendirilmesi, motive edilmesi, doyuma ulaşma boyutuna kadar yaptırılmasıdır.

Bilgisayar teknolojilerinin, oyun kültürüne verdiği önem ve değer de göz önüne alındığında, oyun programlarının çekiciliğinin, eğitim programlarına da yansıtılması, öğrencinin öğretme-öğrenme faaliyetlerine etkin katılımını daha çok sağlayabilecektir. Bunu sağlamanın yolu da eğitim durumlarında gerçekleştirilen öğrenme yaşantılarının oyunlaştırılması etkinlikleridir. Bilgi toplumu ve teknolojilerinin, eğitim durumlarını daha çok etkilediği düşünüldüğünde, bu çağın teknolojilerinin, öğrenme-öğretme süreçlerinde akılcıca-ustaca işe koşulması gerekmektedir. Özellikle bilgisayar öğretim yazılımları, alıştırma yazılımları, eğitsel oyun yazılımları, benzetim yazılımları gibi paket programlarla eğitim durumları düzenlenmeli, bilgisayar etkileşimli teknolojiler, oluşturmacı bir anlayışla öğretim etkinliklerinde zengin yaşantılar sağlayacak şekilde kullanılmalıdır. Teknoloji, etkin öğrenme, amaçlı öğrenme, özgün öğrenme ve işbirlikli öğrenme amacıyla işe koşulmalıdır (Jonassen and Wilson, 1999).

Ayrıca, bilgi toplumu eğitim programları öğreneni, sınıfın duvarlarına, kitapların sayfalarına hapsedmemeli ve çeşitli öğrenme teknolojilerinden yararlanma yolunu benimsemelidir. Bu yolla, derslere ait her tür notun, web ortamlarına verilmesi, CD, VCD ve DVD ye dayalı dijital kaynakların kullanılması gibi etkinliklere yer verilmelidir. Eğitim durumları, Öğrencilere, üst düzey bilişsel becerilerin kazandırılmasını destekleyebilir (Laurillard, 2002). Bu durum öğrenme özgürlüğü oluşturabileceği gibi öğretmen ve öğrenciler arası etkileşimi artıracaktır, öğrenme-öğretmeyi zevkli ve eğlenceli hale getirebilecektir.

Bu noktalar dikkate alındığında, bilgi toplumu eğitim programlarında eğitim durumları, geleneksel yaklaşımlardan farklı yaklaşımla düzenlenmelidir. Bu da öğretmeyi merkeze alan uygulamalardan, bireyselleştirilmiş öğrenmeyi ön plana çıkartan, “**öğrenmenin sürekliliği**”, “**yaşam boyu öğrenme**” ve “**öğrenmenin öğrenilmesi**” gibi uygulamalara doğru bir düzenleme olacaktır. Bu düzenlemede temel nokta, oyunlaştırarak öğrenmeye doğru ilerlemelidir.

6.4. Bilgi Toplumu Eğitim Programları Sınama Durumları

Eğitim programlarının son ve tamamlayıcı ögesi değerlendirmedir. Değerlendirme ile programın etkililiğine karar verilir. Programın değerlendirilmesi, genelde programa dayalı eğitim kaynaklarını kabul etme, değiştirme ve ortadan kaldırma kararlarının verilebileceği bilgilerini içerir (Demirel, 2000). Program değerlendirme, öğretimin değerlendirilmesine dayalıdır. Programın değerlendirilmesinde en önemli değişken ise öğrenci başarısıdır. Öğrenci başarılarının sınavlar, ödevler, proje çalışmaları, ev ödevleri gibi yollarla izlendiği söylenebilir. Öğrenci başarıları önceden geliştirilmiş standart ölçme araçlarıyla ya da başka yollarla belirlenmektedir (Neufeld ve diğerleri, 1983).

Geleneksel öğrenci başarısını değerlendirmede, daha çok öğrencilerin ezber bilgilerinin ölçülüp değerlendirildiği söylenebilir. Bilgi toplumu eğitim programlarının değerlendirilmesinde, ezberlenmiş bilgilerin ölçülmesi yerine, üst düzey bilgi ve becerilerin ölçülmesi ve değerlendirilmesi ön planda olmalıdır. Değerlendirme, üründen çok sürece yönelik olarak yapılmalı, süreç esnasında yapılacak çok yönlü değerlendirmeler, öğrencilere dönüt ve düzeltme imkânı vermelidir. Öğrenci, testi geçmek yerine, hem bireysel hem de işbirlikli öğrenme stratejilerini kullanarak, süreç boyunca öğrenmeye önem vermelidir. Öğrencilerin, eğitim programlarında kazandıkları bilgi, beceri ve tutumlarının değerlendirilmesinde, bireysel gelişim özellikleri dikkate alınmalı, bireylerden aynı düzeyde başarı beklenmemelidir. Çünkü bireylerin, öğrenme hızı, düzeyi ve miktarı farklı olabildiği gibi öğrendiklerini performansa ve yeterliliğe dönüştürme kapasitesi de farklı olacaktır. Değerlendirme sürecinde belirlenen yanlışlıklar, eksiklikler, kavram yanlışları ve öğrenme güçlükleri mutlak başarısızlık olmak yerine, öğrenciyi başarılı kılacak araç olarak görülmelidir.

Eğitim sistemimizde öğrenciler sınavlarla değerlendirilmektedir. Sınama araçları; ezberleme, genel anlayış, test sorusu çözme gibi yetenekleri geliştirmeye yöneliktir. Bireysel yetenekler, iletişim becerileri, ekiple çalışma yeterliliği, sezgi, muhakeme, yaratıcılık ve hayal gücü yetenekleri testlerle ölçülememektedir (Özden, 2003). Bilgi toplumu eğitim programları sınama durumları, test dışı değerlendirme uygulamalarından farklı olarak; performansa, gelişim dosyalarına dayalı ve gerçek (otantik) değerlendirme uygulamalarına yer vermelidir. Değerlendirme; gözlem, öğrenci çalışmaları vb. gibi çok çeşitli kaynaklara dayalı olarak yapılmalıdır. Kişisel gelişim dosyaları ile öğrencilerin gelişimleri incelenmeli ve öğretim sürecinde bu dosyalardan yararlanılmalıdır. Böyle bir süreçte öğretmen, öğrencinin kendisi ve arkadaşları değerlendirmeye katılabilir (Anderson, 1998). Öğretmen, ölçme-değerlendirme ölçütlerini öğrencilerle birlikte belirleyebilir (Özden, 2003). Çağdaş eğitim anlayışında,

sınama durumlarının belirlenmesinde öğretmen ile öğrencinin işbirliği esastır. Özellikle yapılandırmacı bir anlayışta değerlendirmenin temel işlevi öğrencinin öğrenmesine yardımcı olmaktır. Önemli olan ürün değil, süreçtir. Süreç değerlendirilmesinde ezberlenen bilgiler yerine, özümşenen bilgiler değerlendirilir. Böyle bir değerlendirme anlayışı, öğrenilenleri karşılaştırmak yerine, daha etkili öğrenme fırsatlarını da sağlamış olacaktır.

Bilgi toplumu eğitim programlarının sınama durumlarını belirlemede, gerçekçi değerlendirmeler yapabilmek için süreç değerlendirme tekniğinin özüne uygun teknikler olan kavram haritaları, bulmacalar, yap-bozlar, Portfolyolar (gelişim dosyaları) gözlem kayıtları, görüşmeler, performans değerlendirmeler, proje değerlendirmeler, deneyler gibi tekniklerin kullanılması uygun olacaktır.

7. Sonuç ve Öneriler

Bilginin hızla yenilenerek üretildiği çağımızda, birey ve toplumun geleceği; bilgiye ulaşma, bilgiyi üretme ve kullanma becerisine bağlı bulunmaktadır. Bilgi, toplum ve bireyin beklentilerine cevap verebilmeli, sorunların çözümüne ve ihtiyaçlara katkıda bulunabilmelidir. Bilgi çağını yaşayan bilgi toplumunda, eğitimin temel amacı düşünen, anlayan ve kendini anlatabilen, yorumlayan, bilgiyi üreten, sorun çözen, bilimsel düşünen, yaratıcı ve eleştirel düşünme gücüne sahip, ekip çalışmasına yapabilen, üretken, çağdaş insanlar yetiştirmektir. Eğitimin bu amacını gerçekleştirebilmesi, önemli ölçüde, çağdaş eğitim programlarının uygulanmasına ve nitelikli eğitimin gerçekleştirilmesine bağlıdır.

Toplumsal gelişmeler, her alanda oldu gibi eğitim alanında da önemli değişme ve gelişmelere neden olabilmektedir. Bu değişim ve gelişim, eğitim programları ve program geliştirme alanını öncelikle etkilemekte, toplumun temel yapı ve ihtiyaçlarına uygun eğitim programlarını da zorunlu kılmaktadır. Eğitim sistemindeki yenilikler ve değişiklikler, eğitim sisteminin temel yapı taşları olan eğitim programlarını doğrudan etkiler. Bilgi toplumu eğitim programları da, bilgi toplumunun özelliklerine uygun olmak durumundadır. Bu nedenle, bilgi toplumu eğitim programlarının; amaçlar, içerik, eğitim durumları ve sınama durumları boyutlarının incelenmesi ve geliştirilmesi gerekir. Bilgi toplumu eğitim programlarında bulunması gereken temel özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Eğitim programlarının amaçları; bilgi toplumu insanında bulunması gereken özelliklere göre açıkça belirlenmiş olmalı, bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlardaki bütün amaçların kazanılmasına aynı derecede önem verilmelidir.

- Bilgi toplumu eğitim programının amaçları; bilgi toplumunun gerektirdiği bireysel ve toplumsal ihtiyaçları karşılamalı ve geliştirici olmalıdır.
- Bilgi toplumu eğitim programlarının amaçları, bilgiyi kullanan ve üreten, yaşam boyu öğrenmeyi ilke edinen; araştıran, kendisini ve çevresini geliştirmeye çalışan, işbirliği yapabilen, yeniliklere açık, yaratıcı, çok yönlü ve eleştirel düşünen, etkili iletişim kurabilen, sorunların çözümüne katkıda bulunan bireyler yetiştirmeye hizmet etmelidir.
- Eğitim programlarında yer alacak içerik; bilimsel, çağdaş ve felsefi bilgi ile donanık, öğrenciye göre değer kazanan, olayları derinliğine anlamayı ve eleştirel düşünmeyi sağlayan, öğrenmenin öğrenilmesini gerçekleştiren, bireyi her yönüyle geliştiren, bireyin tüm zekâ alanlarını dikkate alan, etkileşimli bir içerik olma niteliği taşımalıdır.
- Bilgi toplumu eğitim programları eğitim durumları; **“öğrenmenin sürekliliği”**, **“yaşam boyu öğrenme”** ve **“öğrenmenin öğrenilmesi”** gibi kavramlarla öğrenci merkezli, aktif öğrenci katılımına imkân veren, kendisine sunulan bilgiyi alan değil, içinde yaşadığı çağın problemlerini etkinlikle çözen, ekip çalışmaları yapabilen, işbirlikli öğrenme gibi aktif öğrenme yöntem ve tekniklerini kullanan, çalışmaları üzerinde yaratıcı düşünen ve düşündüğünü ifade edebilen, bilgiyi üretme yeteneğini geliştiren ve bunu kullanan bir birey olarak **“öğrenen”** rolünü yerine getirebilecek şekilde düzenlenmelidir.
- Eğitim durumları öğretmen ve öğrenci tarafından birlikte hazırlanmalı, öğrenciyi yüksek düzeyde güdülemeli, öğrenmeyi zevkli hale getirmeli, öğrenci doyuma ulaşıncaya kadar yapmaya izin vermelidir
- Eğitim durumları; bilgiyi edinme, üretme ve paylaşma olanağı verecek etkin öğrenme yaşantıları sağlamalı, öğrencilerin, öğrenme yaşantısına etkin katılımını ve öğrenme süreçlerini yönetebilmesine imkân verecek şekilde düzenlenmelidir.
- Eğitim durumları; okul içi ve dışı her türlü kaynaktan (insan ve insan gücü dışı) yararlanmayı teşvik edici olmalıdır.
- Bilgi toplumu eğitim programları; öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate almalıdır.
- Bilgi toplumu eğitim programlarının değerlendirilmesinde, süreç değerlendirmesine ağırlık verilmeli, ölçütler öğrenci ve öğretmenler tarafından birlikte belirlenmelidir.
- Değerlendirmede bireysel yetenekler, iletişim becerileri, ekiple çalışma yeterliliği, sezgi, muhakeme, yaratıcılık ve hayal gücü yeteneklerini,

öğrenme süreci esnasındaki gelişimlerini ve süreç sonunda alınan ürünleri çok yönlü olarak, çeşitli tekniklerle değerlendirebilmelidir.

KAYNAKLAR

- Anderson, R. S. (1998). "Why talk about different ways to grade? The shift from traditional assessment to alternative assessment", *New directions for teaching and learning*, No:74, Jossey Bass Publishers, University of Memphis.
- Aytaç, T. (1999). Öğrenen örgüt: Okul. *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı: 141.
- Boydak, A. (2001). *Öğrenme stilleri*. İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Bricges, D. (2000). "Back to the future: The higher education curriculum in The 21st", *Cambridge Journal of Education*, Vol. 30, Issue 1.
- Çalık, T. ve Sezgin, F. (2005). *Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim*. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 55-66.
- Demirel, Ö. (2000). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğan, İ. (1994). Bilgi toplumu: Uzun ince bir yol. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 27 (1) 97-111.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/495/5832.pdf> (12.01.2010)
- Ediger, M. (2001). "Learning opportunities in the higher education curriculum", *College Student Journal*, Vol. 35, Issue 3, p.410, 8p.
- Erdoğan, İ. (2005). *Yeni bir binyıla doğru türk eğitim sistemi: Sorunlar ve Çözümler*. (4. Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Genç, S. Z. & Eryaman, M. Y. (2007). Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 9, 89-102.
- Hesapçıoğlu, M. (2001). *Postmodern/Küresel toplumda eğitim, okul ve insan hakları. 21. Yüzyılda eğitim ve türk eğitim sistemi*. İstanbul: Serdar Eğitim Araştırma Yayıncılık Ltd. Şti.
- Jonassen D, H., Peck, K.L. and Wilson, B.G. *Learning with technology: A constructivist perspective*. New Jersey, Prentice Hall, 1999.
- Kaplan, Y. (1991) Giriş. Enformasyon devrimi efsanesi, (Der ve Çev: Y. Kaplan), İstanbul: Rey Yayınları, 1-10.

- Karip, E. (1996). *Etkili eğitim sistemlerinin geliştirilmesi. Eğitim yönetimi 2:* 245-247.
- Krohtwolh,D.R. (11993). *Medhods of educational and social sciences research: An integrateg apporach.* New York: Longman.
- Neufeld, D. Ve Diğerleri. (1983). *A Review of effective schools research: The Message for secendary schools.*Ma National commission o Excellencein Education.
- Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve öğretme.* (5. Baskı), Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Özden, Y. (2005). *Eğitimde yeni değerler: Eğitimde dönüşüm.* (Geliştirilmiş Altıncı Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öğüt, A. (2003). *Bilgi çağında yönetim.* (2. Baskı), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özdemir, S. (2000). *Eğitimde örgütsel yenileşme.* (5. Baskı), Ankara: Pegem A Yayıncılık..
- Reddi, U. V. (1991). *Sanayi devriminin aşılması. enformasyon devrimi efsanesi.* (Der ve Çev: Y. Kaplan), İstanbul: Rey Yayınları 345-370.
- Sönmez, V. (1994). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı.* Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Toffler, A. (1992). *Yeni güçler yeni şoklar.* (Çev.: Belkıs Çorakçı). İstanbul: Altın Yayınları.
- Tübitak. (2002). *“Bilim ve teknoloji stratejileri Vizyon 2023: Eğitim ve İnsan Kaynakları Paneli Ara Rapor”*,
<http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/egitimveinsankaynaklari/raporlar/raporeik.pdf>, (12. 01. 2004).